

Студент 1 курсу

факультету обліку і аудиту ХНЕУ ім. С. Кузнеця

НАЦІОНАЛЬНА ТЕРМІНОЛОГІЯ

В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Анотація. Розглянуто особливості функціонування національної термінології в умовах глобалізації. Наведено приклади запозичень до системи української термінології. Визначено основні сучасні процеси, що впливають на формування національного термінофонду.

Аннотация. Рассмотрены особенности функционирования национальной терминологии в условиях глобализации. Приведены примеры заимствований в систему украинской терминологии. Определены основные современные процессы, влияющие на формирование национального терминологического фонда.

Annotation. The article deals with peculiarities of the national terminology in the context of globalization. Examples of borrowings into the system of Ukrainian terminology have been supplied. The main current processes that affect the formation of the national fund of terms have been identified.

Ключеві слова: українська мова, термінологія, галузеві словники, глобалізація.

У мові вся історія нації, багатотисячолітній досвід, здобутки культури, духовна самобутність, але вплив саме англійської та російської мов на українську відчутний. Причиною нестабільності розвитку української термінології був і залишається факт певної, а інколи навіть великої, залежності українських термінологічних систем від російської термінологічної основи.

Метою статті є дослідження розвитку української національної термінології в умовах глобалізації.

Актуальність теми обумовлена поширенням наукових знань і професіоналізму в Україні та намаганнями наукових фахівців у різних галузях знань і мовознавців унормувувати галузеві термінології.

Науку, що вивчає термінологію, називають термінознавством. Вивченням української термінології займалися І. Верхратський, В. Левицький, О. Курило, О. Гонювський, І. Пулюй та ін. Вони доклали багато зусиль до вироблення фахової термінології з різних наукових і технічних галузей.

Тема глобалізації у мові досліджується багатьма науковцями, такими, як: А. Панарін, Б. Ажнюк, Т. Возняк, Т. Кияк, Л. Боярова, В. Радчук та іншими, оскільки ця тема є актуальною.

Щоб усталити певні мовні зразки в термінології (тобто нормалізувати її), науковцям доводиться спочатку розробляти обґрунтовані системою української мови рекомендації щодо творення й використання термінів, відобразити це в певних правилах та фіксувати пропонувані термінологічні одиниці в словниках (тобто кодифікувати їх).

Питання правопису є одним із найактуальніших не лише в термінології, а й в українській культурі взагалі. Треба надати повнокровне життя тим елементам української мови, які в часи тоталітаризму з політичних міркувань були несправедливо і примусово відтиснені на другий план або й зовсім заборонені.

Контактуючи з різними мовами, українська так чи інакше запозичує нові слова як загальноживані, так і спеціальні. Тому нерідко постає проблема точного перекладу й пошуку національного відповідника. Розгляд проблем методології і практики термінологічної лексикографії на наукових конференціях, у науковій та навчальній літературі сприяє виробленню та поширенню уніфікованих наукових засад, оптимальних концепцій укладання термінологічних словників різних видів.

Галузеві словники становлять найвагомішу частину термінологічної лексикографії й охоплюють найрізноманітніші напрями суспільної діяльності, науки й техніки: предметний покажчик охоплює до 400 рубрик. Найбільш ґрунтовно опрацьовано спеціальну лексику економіки й менеджменту (73 словники), медицини (57 словників), юриспруденції (30 словників). Вона широко зображена в перекладних, тлумачних, тлумачно-перекладних словниках [1].

Широкий розмах словникарської праці в Україні набув протягом першого десятиріччя незалежності, а творчі зв'язки з науковими осередками діаспори свідчать, що українська термінологічна лексикографія активно й плідно розвивається, вдосконалюється методологічні засади термінографічної роботи, розширюється коло опрацьованих галузей знань. Незважаючи на труднощі й суперечності розвитку впродовж другої половини ХХ століття, термінологічна лексикографія прагне до очищення української мови від чужих елементів і відновлення її питомих рис, виступає потужним чинником формування та утвердження української фахової мови.

Наприкінці ХХ ст. – на початку ХХІ ст. розвиток української термінології залежить не лише від процесу відновлення її національної ідентичності, але й від розв'язання питання мови в міжкультурній взаємодії народів, що виникло у зв'язку з глобалізаційними процесами у всіх сферах життя і діяльності людей.

"Глобалізація загострює боротьбу за панування в інформаційному просторі. Йдеться не тільки про суперництво між медіаконцернами, але й між національними мовами. На функціональну нішу російської мови в Україні дедалі більше претендує не тільки українська, але й англійська мова" [2].

Англомовні терміни макрос, опція, принтер, сайт, сервер, файл давно проникли у свідомість масового користувача комп'ютерної техніки. Мовознавці широко застосовують термін "концепт" замість відомого слова "поняття". Економісти, називаючи учасників ринкових відносин, вживають такі терміни, як брокер, менеджер,

використовуються рефері, голкіпер, хавбек. У журналістиці поширеним є термін мас-медія. У термінологію гуманітарних наук давно залучено термін "дискурс".

Лінгвісти все частіше говорять про експансію "глобальної" мови, зокрема англійських термінів у сучасні мови, насамперед, через Інтернет, що становить реальну загрозу національним термінологіям.

Угорський вчений Янош Пустай у доповіді "Термінологія – гарант збереження мови" вказав на небезпеку в сучасному світі навіть для мов, що мають статус державної мови: це посилення глобалізації та домінантність англійської мови в політичному й науковому житті, що призводить до практичного витіснення національних мов.

Світові інтеграційні процеси поставили людство перед складним вибором між потребою "глобальної" мови, яка допомагає народам об'єднуватися, але водночас входить до всіх сфер діяльності людей, витісняючи національні мови, і перешкоджає збереженню етнічних мов як засобу самоідентифікації сучасних націй [2].

У кожному епоху термінологія прагне до єдності. Така єдність – запорука взаєморозуміння вчених і одна з умов подальшого наукового прогресу. Наука, а значить і її найважливіші терміни, прагнуть бути однаково прийнятні для всіх класів суспільства. Коли ж наука зберігає відбиток класової приналежності, про неї говорять, що вона включає в себе "ідеологічний момент" [3].

Сучасні національні терміносистеми "перенасичені" чужомовними словами. Світові інтеграційні процеси формують єдиний інформаційний простір, а отже, уніфікують науковий понятійний апарат і спричиняють інтернаціоналізацію терміносистем. У цих умовах більшість запозичених термінів – це інтернаціоналізми, тобто одиниці міжнародного термінологічного фонду.

В Україні треба визначити стратегію подальшого розвитку термінофонду українського народу в сучасному інформаційному просторі. Українці мають зберегти в добу глобалізації свою культурну й мовну самоідентифікацію. Водночас українська нація не повинна відокремлюватися від цивілізаційних процесів ХХІ століття, залишатися в межах лише своєї культури. Особливої уваги потребує національна термінологія, оскільки їй загрожує експансія "глобальної" англійської мови в добу світової інтеграції та новітніх технологій.

Інтернаціональність термінології, безперечно, позитивна прикмета, хоч дехто розцінює її як хибну. Проте слід мати на увазі, що кожна наука в своїй основі інтернаціональна, у її створенні беруть участь вчені різних країн світу. Кожен разом із відкриттям "придумує", "створить" найбільш вдалу для відкритого поняття назву, яка переважно переходить із мови в мову.

Наук. керівн. Архипенко Л. М.

Література: 1. Білка О. І. Становлення і розвиток української біологічної термінології / О. І. Білка // Проблеми сучасної філології: лінгвістика, літературознавство, лінгводидактика : зб. наук. пр. / [за ред. проф. З. О. Валух]. – Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2010. – С. 13–14. 2. Боярова Л. Г. Національна термінологія й мовне прогнозування / Л. Г. Боярова // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна: Серія "Філологія". – 2010. – № 910. – Вип. 60. – Ч. 1. – С. 297–300. 3. П'анько Т. І. Суспільно-політична термінологія / Т. І. П'анько, І. М. Кочан, Г. Т. Мацюк // Українське термінознавство. – Львів, 1994. – С. 28–29.